

پیش‌بینی اعتیاد به شبکه‌های مجازی بر اساس احساس تنهایی، مهارت‌های ارتباطی، هوش اجتماعی و

هوش هیجانی دانش‌آموزان

مهدخت روستازاده^۱، فاطمه رضائی*^۲

(۱) کارشناسی ارشد، گروه روانشناسی، واحد خمینی شهر، دانشگاه آزاد اسلامی، خمینی شهر، ایران

(۲) استادیار گروه روانشناسی، واحد خمینی شهر، دانشگاه آزاد اسلامی، خمینی شهر، ایران

* مسئول: rezaei@iaukhsh.ac.ir

تاریخ پذیرش مقاله ۹۸/۱۱/۲۱

تاریخ دریافت مقاله ۹۸/۰۸/۱۹

چکیده

پژوهش با هدف پیش‌بینی اعتیاد به شبکه‌های مجازی بر اساس احساس تنهایی، مهارت‌های ارتباطی، هوش اجتماعی و هوش هیجانی انجام شد. روش پژوهش توصیفی-همبستگی بود. جامعه آماری شامل کلیه دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه شهر اصفهان در سال تحصیلی ۹۸-۱۳۹۷ بودند. تعداد کل حدود ۳۶۰۰۰ نفر برآورد شد. با استفاده از جدول مورگان و کرجسی به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای، ۳۸۰ نفر (۱۶۱ پسر و ۱۹۴ دختر) بعنوان نمونه انتخاب شدند. به منظور گردآوری اطلاعات از پرسشنامه‌های اعتیاد به شبکه‌های مجازی مبتنی بر موبایل خواجه و همکاران (۱۳۹۵)، احساس تنهایی دی توماسو و همکاران (۲۰۰۴)، مهارت‌های ارتباطی بارتون (۱۹۹۰)، هوش اجتماعی سیلوا و همکاران (۲۰۰۱) و هوش هیجانی سبیریا شرینگ (۱۹۹۶) استفاده شد. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون تحلیل رگرسیون چندمتغیره به روش گام به گام استفاده شد. یافته‌ها نشان داد بین هوش هیجانی با اعتیاد به شبکه‌های مجازی رابطه مثبت و بین مهارت‌های ارتباطی و احساس تنهایی با اعتیاد به شبکه‌های مجازی رابطه منفی معنی‌داری وجود دارد. هوش هیجانی بیشترین قدرت در پیش‌بینی اعتیاد به شبکه‌های مجازی را دارد. بین تنهایی اجتماعی با اعتیاد به شبکه‌های مجازی رابطه مثبت وجود دارد، درحالی‌که بین تنهایی خانوادگی و مهارت بازخورد با اعتیاد به شبکه‌های مجازی رابطه منفی و بین خودآگاهی، خودتنظیمی و همدلی با اعتیاد به شبکه‌های مجازی رابطه مثبت و معنی‌دار به دست آمد. در مجموع، احساس تنهایی، ضعف در مهارت‌های ارتباطی، هوش اجتماعی و هوش هیجانی پایین می‌توانند باعث افزایش اعتیاد به شبکه‌های مجازی در دانش‌آموزان شوند.

کلید واژه‌گان: اعتیاد به شبکه‌های مجازی، احساس تنهایی، مهارت‌های ارتباطی، هوش اجتماعی، هوش هیجانی.

مقدمه

اکنون بیش از چهار دهه از اختراع اینترنت می‌گذرد و جهان شاهد رشد بسیار چشمگیر این پدیده بوده است (مغنی زاده و وفایی نجار، ۱۳۹۵). امروزه سایت‌های شبکه‌های علیرغم خدماتی که این شبکه‌ها در زمینه اطلاع‌رسانی و تسهیلات ارتباطی فراهم نموده‌اند، آسیب‌هایی نیز با خود به همراه داشته‌اند (الجوما، القوداه، آلبورسان، بخیت، ابدالجبار^۶، ۲۰۱۶)، از جمله می‌توان به تسهیل ارتباط با جنس مخالف، نقض حریم شخصی

فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات به عنوان یک فن‌آوری پیشرفته از اصلی‌ترین سرمایه‌گذاری‌های جدید قلمداد می‌شود. اجتماعی^۱ (شبکه‌های اجتماعی مجازی) مانند شبکه‌های تلگرام^۲، اینستاگرام^۳، فیس‌بوک^۴ و... مورد استفاده بسیاری از افراد دنیا بوده و به طور چشمگیری گسترش یافته‌اند (تانگ و کوه^۵، ۲۰۱۷)،

1. social network sites

2. telegram

3. instagram

4. facebook

5. Tang & Koh

6. Aljomaa, Alqudah, Alburson, Bakhiet, & Abduljabbar

می دهند. جین و پارک^۸ (۲۰۱۵) دریافته اند که تعاملات رودرو با سطح پایین احساس تنهایی و ارتباط از طریق شبکه های مجازی با سطح بالای احساس تنهایی ارتباط دارد. همچنین نوجوانانی که از احساس تنهایی بیشتری رنج می برند، برای پر کردن خلأ های عاطفی و روانی شان، ساعات بیشتری را صرف استفاده از شبکه های مجازی می کنند (جنآبادی، ۱۳۹۵؛ سایمون، برکسندورف و فاسناخت^۹، ۲۰۱۷؛ آزوکی^{۱۰}، ۲۰۱۴). نتایج مطالعات رنجبر و همکاران (۱۳۹۴) و شهابی نژاد و همکاران (۱۳۹۳) نیز نشان داد بین احساس تنهایی و استفاده مشکل زا از اینترنت ارتباط مثبت معناداری وجود دارد.

بر اساس نتایج مطالعات انجام شده، یکی دیگر از متغیرهایی که با اعتیاد به شبکه های مجازی رابطه دارد، مهارت های ارتباطی^{۱۱} است (اعتصامی پور، ۱۳۹۵؛ اکرمی و خسروراد، ۱۳۹۴). مهارت های ارتباطی مجموعه ای از مهارت های اکتسابی هستند که از طریق مشاهده، مدل سازی، تمرین و بازخورد آموخته می شوند و دارای ویژگی های از جمله: رفتارهای کلامی و غیرکلامی، پاسخ های مناسب، داشتن جنبه تعاملی، حداکثر رساندن تقویت اجتماعی و بر اساس ویژگی های فرد و محیطی که فرد در آن واقع شده است، هستند (قبادی^{۱۲}، ۲۰۱۶). قلمرو ارتباطات به سه دسته تقسیم می شود که شامل: مهارت کلامی (مجموعه روابطی که از طریق گفت و گو برقرار می شود): هر کلمه ای احساسات، عواطف خاص و عملکرد متفاوتی را در افراد برمی انگیزد که اگر در جا و مکان مناسب خود به کار برده، به سرعت بر جسم و روح افراد اثر می گذارند (یحیایی ابله ای، ۱۳۸۸). مهارت شنود (گوش کردن از جمله مهارت هایی است که معمولاً مورد بی توجهی قرار می گیرد): مهارتی است که در دوران تحصیل رسماً آموزش داده نمی شود. گوش کردن نقش تعیین کننده ای در حفظ سلامت جسمی و حتی تعیین مرگ و زندگی ایفا می کند. مهارت بازخورد (یعنی ادراک رفتار گیرنده، به وسیله انتقال دهنده، در رابطه با پیامی که سعی دارد بفراستد) (تیموریان، دولت شاهی و ملک شاهی، ۱۳۹۷).

(پارکز^۱، ۲۰۱۱)، اشاعه فحشا، هرزه نگاری و تهدید بنیان خانواده (کمال جو، نریمانی، عطادخت و ابوالقاسمی، ۱۳۹۵) اشاره کرد. بر اساس گزارش مرکز تحقیقاتی تکنولوژی موبایل^۲ در ژانویه ۲۰۱۴، در میان بزرگسالانی که دارای گوشی هوشمند هستند، ۸۳ درصد در سن ۱۸-۲۹ سال، ۷۴ درصد در سن ۳۰-۴۹ سال، ۴۹ درصد در سن ۵۰-۶۴ سالگی و ۱۹ درصد ۶۵ سال یا بیشتر سن دارند. شبکه های مجازی در بین دانش آموزان بسیار محبوب هستند. در واقع، نوجوانان و جوانان به عنوان پیشگامان استفاده از شبکه های مجازی در نظر گرفته می شوند (گوتیرز- پورتاز، ورونیکا، مارکوئز- هرناندز، رومانو پرتوک^۳ و همکاران، ۲۰۱۹).

فن آوری ها علاوه بر فوایدی که برای افراد دارند، دارای معایبی هستند که پس از گذشت مدت زمانی با انجام برخی پژوهش ها آشکار می شوند (پناهی قشه توتی، خسروی و فرح بیجاری، ۱۳۹۷). در این میان رشد روزافزون اعتیاد به شبکه های مجازی نگرانی های بسیاری را در بین اندیشمندان به وجود آورده و اثرات مخرب آن باعث هشدارهای زیادی شده است (ایشی^۴، ۲۰۱۷). نتایج پژوهش ها نشان می دهند که استفاده افراطی از شبکه های اجتماعی مجازی می تواند در حالات و روحیات فرد تداخل و به هم ریختگی ایجاد کند و منجر به گوشه گیری، کاهش روابط بین فردی و تعاملات اجتماعی، پر خاشگری و احساس تنهایی^۵ شود (پونتز، کاپلان و گریفیث^۶، ۲۰۱۶؛ پناهی قشه توتی و همکاران، ۱۳۹۷). کاس^۷ و گریفیث (۲۰۱۷)، احساس تنهایی را عاملی برای روی آوردن به استفاده از تلفن همراه می دانند و بیان می کنند که افراد تنها سعی دارند از طریق فضاهای مجازی و تماس های تلفنی مکرر از احساس تنهایی خود بکاهند؛ به عبارت دیگر افرادی که احساس تنهایی می کنند برای پر کردن خلأ عاطفی و اجتناب از هیجانات منفی به سمت ارتباطاتی روی می آورند که چهره به چهره نیست و با امکاناتی که فن آوری اطلاعات و شبکه های مجازی در اختیار آنان قرار می دهد به این هیجانات منفی پاسخ

1. Parks

2. pew research center (PRC)

3. Gutiérrez-Puertasa, Verónica, Márquez-Hernándezb, Romão Pretoc

4. Ishii

5. loneliness

6. Ponte Pontes, Caplan & Griffiths

7. Kuss & Griffiths

8. Jin & Park

9. Simon, C., Brexendorf, T., Fassnacht, M.

10. Azuki

11. communication skills

12. Ghobadi

گو و زانگ^۱ (۲۰۱۹) معتقد که افراد دارای انگیزه فرار اجتماعی، از اینترنت جهت غلبه بر احساس تنهایی استفاده می‌کنند، از این رو بیشتر مستعد اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی هستند. همچنین نتایج مطالعات بیانگر آنست که کناره‌گیری از اجتماع و ضعف در مهارت‌های برقرای ارتباط با همسالان، عامل مهمی در گرایش به استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی است؛ زیرا دانش آموزان فکر می‌کنند از این طریق می‌توانند به دور از دریافت بازخورد منفی، تنش و استرس، با دیگران ارتباط برقرار کنند (گو، زو و پنگ^۲، ۲۰۱۷؛ کامات و شارما^۳، ۲۰۱۷؛ لی، زان، لی و لیو^۴، ۲۰۱۶). کریم زاده سورشجانی (۱۳۹۱) در بررسی رابطه بین وابستگی به اینترنت و مهارت‌های ارتباطی نشان داد که بین متغیر وابستگی به اینترنت و متغیر مهارت‌های ارتباطی رابطه وجود دارد. همچنین وابستگی به اینترنت رابطه معکوس و معنی‌داری با مؤلفه‌های آغازگری و خاتمه، ابراز وجود، تقویت اجتماعی، همدلی و همکاری داشته بدین معنا که هر چه وابستگی شخص به اینترنت افزایش یابد این مهارت‌ها کاهش پیدا می‌کنند.

ضعف در مهارت‌های اجتماعی عامل دیگری است که می‌تواند پیش‌بین کننده اعتیاد دانش آموزان به شبکه‌های اجتماعی مجازی باشد (آلکام و فردرم^۵، ۲۰۱۱). عوامل بسیاری در ایجاد ارتباط با دیگران و چگونگی تعامل با آن‌ها نقش دارند. گستردگی عوامل موفقیت‌ساز در روابط انسانی بسیار است و انسان‌های موفق کسانی هستند که از عوامل موفقیت در زندگی روزمره به صورت عملی و کاربردی استفاده کنند. یکی از این عوامل که در کیفیت روابط با دیگران بسیار تأثیر گذار است، هوش اجتماعی^۶ است (طباطبایی، اوجی نژاد و قلتاش، ۱۳۹۴). هوش اجتماعی، هنری است که در سایه آن می‌توان با دیگران ارتباط برقرار کرد و در غم‌ها و شادی‌های آن‌ها شریک شد. کسانی که از نظر هوش اجتماعی قدرتمندند، می‌توانند کاملاً راحت با افراد ارتباط برقرار کنند و واکنش‌ها و احساسات آن‌ها را به سرعت دریابند، دیگران را رهبری کنند و سازمان دهند به مشاجراتی که می‌توانند در هر فعالیت بشری شعله‌ور شود، خاتمه دهند. آن‌ها افرادی هستند که

دیگران دوست دارند با آن‌ها باشند، زیرا از نظر عاطفی به دیگران نیرو می‌دهند. حالت‌های روانی خوبی در افراد به وجود می‌آورند و این فکر را در آن‌ها به وجود می‌آورند که اطراف فردی با این خصوصیات بودن چه سعادت است و در این کلمه می‌توان گفت این افراد در نظر دیگران از محبوبیت بسیاری برخوردار هستند (آتابای، ۱۳۹۳). باتوجه به نتایج مطالعات انجام شده هر چه قدر افراد از مهارت‌های اجتماعی بالاتری برخوردار باشند، میزان وابستگی به اینترنت در آنها کمتر است (تاجیک اسماعیلی و اردکانیان، ۱۳۹۵؛ اوداکی و کلیک^۷، ۲۰۱۳؛ آلکام و فردرم، ۲۰۱۱). نتایج مطالعه کانکایا، کاراکاس و ژولیف^۸ (۲۰۱۰) نیز نشان داد بین اعتیاد به اینترنت با هوش اجتماعی رابطه منفی معناداری وجود دارد.

بر اساس نتایج مطالعات انجام شده، یکی دیگر از متغیرهایی که شبکه‌های اجتماعی می‌تواند با آن رابطه داشته باشد هوش هیجانی^۹ است (مولایی آتانی و آریانفر، ۱۳۹۵). هوش هیجانی نوعی پردازش عاطفی است که شامل ارزیابی صحیح عواطف خود و دیگران، بیان مناسب عواطف و تنظیم مناسب آن‌هاست، به نحوی که به بهبود جریان زندگی منجر شود (امامی ریزی و برون، ۱۳۹۵). هوش هیجانی شکلی از هوش اجتماعی است که توانایی کنترل احساسات و هیجان‌های خویشتن و دیگران و تمایز میان آن‌ها و استفاده از این اطلاعات را برای هدایت تفکر و عمل خود شامل می‌شود (شانازی، رضایی و گل محمدی، ۱۳۹۷). به عقیده مایر و سالوی^{۱۰} (۱۹۹۹)، هوش هیجانی عبارتست از ظرفیت پردازش اطلاعات عاطفی به‌طور صحیح و کارآمد و شامل کردن آن اطلاعات در ارتباط با بازشناسی، بازسازی، تنظیم عواطف خود و دیگران. پژوهشگران گوناگونی ابراز داشته‌اند هوش هیجانی بر سلامت حافظه و نیروی عقل، ادارک، معنابخشی به تجربه‌ها، حل - مسئله، تصمیم‌گیری مناسب و رشد روانی - اجتماعی افراد تأثیر چشم‌گیری می‌گذارد و افراد دارای هوش هیجانی بالا، قدرت بیشتری برای سازگاری با مسائل جدید روزانه را دارند. در تحقیقی که بهشتیان (۱۳۹۲) با عنوان رابطه بین مؤلفه‌های هوش هیجانی و اعتیاد به اینترنت در بین دانش آموزان دبیرستان‌های شهر تهران

1 . Guo& Zhang

2 . Guo, Zuo & Peng

3 . Kamath & Sharma

4 . Li, Zhan, Li & Liu

5 . Alkan & Eerdem

6 . social intelligence

7 . Odaci & clik

8 . Cankaya, Karakus & Zulifa

9 . emotional intelligence

10 . Mayer & Salovy

دانش آموزان دختر و پسر دوره دوم متوسطه نظری شهر اصفهان در سال تحصیلی ۹۸-۱۳۹۷ بوده اند که تعداد کل آن‌ها حدود ۳۶۰۰۰ نفر برآورد شد. از جامعه مورد نظر با استفاده از جدول مورگان و کرجسی به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای، حجم نمونه ۳۸۰ نفر در نظر گرفته شد. روش نمونه‌گیری به این صورت بود که از بین نواحی مختلف شهر اصفهان، ۶ مدرسه دخترانه و ۶ مدرسه پسرانه انتخاب و از هر مدرسه نیز، سه کلاس به صورت تصادفی انتخاب و از بین دانش آموزان هر کلاس بین ۱۰ تا ۱۳ نفر به صورت تصادفی انتخاب شدند. ابزارهای پژوهش با همکاری مسئولین مدارس و با رعایت فواصل زمانی نیم‌ساعته بین دانش آموزان توزیع و به آن‌ها اطمینان خاطر جهت رعایت اصول اخلاقی و محرمانه ماندن اطلاعات داده شد. در نهایت تعداد ۳۵۵ پرسشنامه قابل بررسی و کامل جمع‌آوری شد و تحلیل‌ها براین اساس انجام شد. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون تحلیل رگرسیون به روش گام‌به‌گام استفاده شد.

ابزارهای پژوهش عبارت بودند از:

الف) پرسشنامه اعتیاد به شبکه‌های مجازی مبتنی بر موبایل^۲: پرسشنامه اعتیاد به شبکه‌های مجازی مبتنی بر موبایل توسط خواجه، پولادی و بحرینی (۱۳۹۵)، طراحی و اعتباریابی شد. این پرسشنامه ۲۳ گویه دارد و از ۴ عامل عملکرد فردی، مدیریت زمان، خودکنترلی و روابط اجتماعی تشکیل شده است و در یک طیف پنج‌درجه‌ای از ۱ (کاملاً موافقم) تا ۵ (کاملاً مخالفم) نمره‌گذاری می‌شود. شاخص و نسبت روایی محتوی به ترتیب ۰/۹۵ و ۰/۸۶ محاسبه شد. پایایی درونی ضریب آلفای کرونباخ ۰/۹۲ گزارش گردید. در این پژوهش به منظور بررسی همسانی درونی پرسشنامه از آلفای کرونباخ استفاده شد که مقدار آن برای کل مقیاس ۰/۸۲ به دست آمد.

ب) مقیاس احساس تنهایی اجتماعی و عاطفی بزرگسالان^۳ (SELSA-S): این پرسشنامه توسط دی‌توماسو، برانن و بست^۴ (۲۰۰۴)، به منظور فراهم کردن رویکرد چند گانه برای سنجش تنهایی ساخته شد. این پرسشنامه شامل ۱۴ گویه و ۳ زیر مقیاس

انجام داد به این نتیجه رسید که رابطه مثبت و معناداری بین اعتیاد به اینترنت و مؤلفه‌های هوش هیجانی وجود دارد و با افزایش هوش هیجانی در دانش آموزان می‌توان از ابتلای به اعتیاد اینترنتی جلوگیری کرد. همچنین، مولایی آتانی و آریا نفر (۱۳۹۵) و امامی ریزی، برون (۱۳۹۵) در مطالعات خود نشان دادند که با افزایش هوش هیجانی، اعتیاد به اینترنت و شبکه‌های اجتماعی کاهش می‌یابد و مدیریت روابط نقش بیشتری را در این رابطه ایفا می‌کند. امروزه میزان استفاده از شبکه‌های مجازی روز به روز در حال افزایش است. به طور میانگین بیش از ۵۰۰ میلیون کاربر فعال در سال ۲۰۱۹ از شبکه اجتماعی اینستاگرام استفاده کردند که ۶۴ درصد از آنها در گروه سنی بین ۱۸ تا ۳۴ سال قرار داشتند (پپه^۱، ۲۰۱۹). استفاده از این شبکه‌ها علاوه بر فوایدی که دارند، ممکن است خطراتی نیز داشته باشند. اجرای پژوهش حاضر از این جهت ضرورت داشت که در مقایسه با پژوهش‌های مشابه خارجی در ایران توجه کمتری به رابطه بین شبکه‌های مجازی، احساس تنهایی، مهارت‌های ارتباطی، هوش اجتماعی و هوش هیجانی، شده است. از سویی دیگر، با توجه به روابط بیان شده بین متغیرهای مطرح شده، مشخص است که احساس تنهایی، مهارت‌های ارتباطی، هوش اجتماعی و هوش هیجانی می‌توانند بر میزان اعتیاد به شبکه‌های مجازی دانش آموزان تأثیر بگذارند، اما بین تحقیقات گذشته مطالعه‌ای یافت نشد که به بررسی این متغیرها به عنوان مجموعه‌ای از عوامل پیش‌بین اعتیاد دانش آموزان به شبکه‌های مجازی بپردازد. از این رو، این پژوهش با هدف پاسخ به سؤالات زیر انجام شد:

- آیا احساس تنهایی، مهارت‌های ارتباطی، هوش اجتماعی و هوش هیجانی توانایی پیش‌بینی اعتیاد به شبکه‌های مجازی را در بین دانش آموزان دارند؟
- سهم هر یک از متغیرهای مطرح شده به ترتیب اهمیت در پیش‌بینی اعتیاد به فضای مجازی چه مقدار است؟

روش شناسی

پژوهش حاضر از جمله پژوهش کاربردی و از نوع توصیفی - همبستگی بود. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه

^۲. Addiction to Mobile Questionnaire Based on Social Networks

^۳. Social and Emotional Loneliness Scale for Adults (SELSA-S)

^۴. DiTommaso, Brannen & Best

^۱. Pepe

د) پرسشنامه هوش اجتماعی^۶: این پرسشنامه توسط سیلورا، مارتین بوسن و داهل (۲۰۰۱) تهیه شده است و ۳ حوزه هوش اجتماعی یعنی پردازش اطلاعات اجتماعی، مهارت‌های اجتماعی و آگاهی اجتماعی را می‌سنجد. این پرسشنامه از ۲۱ گویه تشکیل شده است. در سؤالات ۱-۳-۶-۷-۹-۱۰-۱۶-۱۷-۱۸-۱۹-۲۰ برای گزینه کاملاً مخالفم، مخالفم، نظری ندارم، موافقم، کاملاً موافقم به ترتیب نمره‌های ۱، ۲، ۳، ۴، ۵ منظور شده است و بقیه گویه‌ها به صورت برعکس نمره‌گذاری می‌شود. به این ترتیب حداقل نمره کل گویه‌های این ابزار برابر ۲۱ و حداکثر ۱۰۰ است. گویه‌های ۱۹-۳-۹-۱۹-۱۸-۱۷-۱۶ مربوط به مؤلفه پردازش اطلاعات اجتماعی بوده و گویه‌های ۴-۷-۱۰-۱۲-۱۵-۲۰ مربوط به مؤلفه مهارت اجتماعی بوده و گویه‌های ۲-۵-۸-۱۱-۱۳-۱۹-۲۱ مربوط به مؤلفه آگاهی اجتماعی است. مارتین بوسن و داهل (۲۰۰۱) ضرایب پایایی خرده مقیاس‌های پردازش اطلاعات اجتماعی، مهارت‌های اجتماعی و آگاهی اجتماعی، ۰/۸۱، ۰/۸۶، ۰/۷۹ و برای کل ۰/۸۳ برآورد کرده‌اند. رضایی (۱۳۸۹) با اجرای مقیاس مذکور بر ۴۱۳ از دانشجویان دانشگاه تبریز، ضریب پایایی را برای کل مقیاس ۰/۷۵ و برای خرده مقیاس‌های پردازش اطلاعات اجتماعی، مهارت‌های اجتماعی و آگاهی اجتماعی به ترتیب ۰/۷۳، ۰/۶۶ و ۰/۶۴، به دست آورد. در این پژوهش به منظور بررسی همسانی درونی پرسشنامه از آلفای کرونباخ استفاده شد که مقدار آن برای مقیاس‌های پردازش اطلاعات ۰/۷۳، مهارت اجتماعی، ۰/۷۵، آگاهی اجتماعی ۰/۷۶ و کل مقیاس ۰/۷۷ به دست آمد.

ه) پرسشنامه هوش هیجانی سبیریا شرینگ^۷ (۱۹۹۶): آزمون هوش هیجانی سبیریا شرینگ، در قالب مقیاس پنج گزینه‌ای لیکرت تنظیم شده است. فرم اصلی این آزمون دارای ۷۰ گویه است و از دو قسمت تشکیل شده است. قسمت اول دارای ۴۰ گویه و قسمت دوم دارای ۳۰ گویه است. در قسمت اول، هر سؤال حاکی از یک موقعیت زندگی است. آزمودنی باید خود را در آن موقعیت قرار دهد و یکی از گزینه‌ها را که با حالات روحی

است: (۱) تنهایی رمانتیک^۱، (۲) تنهایی خانوادگی^۲ و (۳) تنهایی اجتماعی^۳. دامنه پاسخ به هر سؤال ۵ درجه از ۱ "کاملاً مخالفم" تا ۵ "کاملاً موافقم" است. برای به دست آوردن نمره کلی پرسشنامه، مجموع نمرات تک تک سؤالات با هم و برای به دست آوردن نمره هر بعد، مجموع نمرات مربوط به سؤالات آن بعد با هم محاسبه می‌شوند. احساس تنهایی عاطفی مجموع نمرات مربوط به ابعاد تنهایی رمانتیک و تنهایی خانوادگی است و احساس تنهایی اجتماعی مربوط به بعد تنهایی اجتماعی است. نمرات پایین‌تر در هر بعد نشان دهنده احساس تنهایی بیشتر فرد پاسخ دهنده در آن بعد است و بالعکس. در پژوهش پاتو، حقیقت و حسن آبادی (۱۳۹۱)، ویژگی‌های روان‌سنجی این پرسشنامه مورد بررسی قرار گرفت. نتایج نشان داد که مقادیر آلفای کرونباخ برای خرده مقیاس تنهایی اجتماعی ۰/۶۶، تنهایی خانوادگی ۰/۷۵ و تنهایی رمانتیک ۰/۷۳ به دست آمد که نشان دهنده اعتبار نسبتاً مناسب آن بود. در این پژوهش به منظور بررسی همسانی درونی پرسشنامه از آلفای کرونباخ استفاده شد که مقدار آن برای مقیاس‌های تنهایی رمانتیک ۰/۷۹، تنهایی خانوادگی، ۰/۸۳، تنهایی اجتماعی ۰/۸۴ و کل مقیاس ۰/۸۶ به دست آمد.

ج) پرسشنامه مهارت‌های ارتباطی^۴: این پرسشنامه در سال ۱۹۹۰ توسط بارتون^۵ تهیه و تنظیم شد. این پرسشنامه ۱۸ گویه را در برگرفته و دارای ۳ مؤلفه است که هدف از آن کمک به فرد برای حصول بینش در مورد مهارت‌های ارتباطی خود می‌باشد. مؤلفه‌ها و گویه‌ها مربوط به هر مؤلفه به این صورت می‌باشد: مهارت بازخورد: ۱۶، ۱۳، ۱۱، ۹، ۵، ۱؛ مهارت شنود: ۱۸، ۱۴، ۱۰، ۸، ۶، ۲ و مهارت کلامی: ۱۷، ۱۵، ۱۲، ۷، ۴، ۳. نمره‌گذاری این پرسشنامه در طیف لیکرت و از کاملاً مخالفم=۱ تا کاملاً موافقم=۵ است. علیزاده سامع (۱۳۸۷) پایایی این مقیاس را ۰/۹۰ گزارش کردند. در این پژوهش به منظور بررسی همسانی درونی پرسشنامه از آلفای کرونباخ استفاده شد که مقدار آن برای مقیاس‌های مهارت بازخورد ۰/۸۱، مهارت شنود ۰/۸۰، مهارت بازخورد ۰/۸۳ و کل مقیاس ۰/۸۳ به دست آمد.

۶. Social Intelligence Questionnaire

۷. Sibryashering emotional intelligence Questionnaire

1. emotional loneliness

2. family loneliness

3. social loneliness

4. Ommunication Skills Questionnaire

5. Barton

روانی سازگاری بیشتری دارد انتخاب کنند. در قسمت دوم در ابتدای هر سؤال یک داستان ساختگی عاطفی آورده شده است و از آزمودنی خواسته می‌شود تا پاسخ خود را با توجه به داستان، انتخاب کند. سؤالات این آزمون مربوط به ابعاد هوش هیجانی است که نمره هرکدام از آن‌ها جداگانه محاسبه گردید. این مؤلفه‌ها عبارت‌اند از: خودآگاهی، خودتنظیمی، خودانگیختگی، همدلی و مهارت‌های اجتماعی. هر آزمونی شش نمره جداگانه دریافت می‌کند که پنج نمره آن مربوط به هرکدام از مؤلفه‌ها و یک نمره به صورت کلی می‌باشد. شماره سؤالات مربوط به هر یک از ابعاد هوش هیجانی در جدول آورده شده است. در بعضی از سؤالات چنانچه آزمودنی گزینه اول را انتخاب کند، نمره یک و چنانچه گزینه پنج را انتخاب کنند نمره پنج می‌گیرد و برعکس، اگر آزمودنی در سؤالات ۱، ۹، ۲۸، ۲۲، ۱۸، ۳۳، ۳۱، ۱۳، ۱۴، ۲۰، ۱۲، گزینه الف را انتخاب کند، نمره پنج می‌گیرد و چنانچه گزینه ب-ج. د، ه را انتخاب کند، به ترتیب نمره کمتر می‌گیرد. نمره‌گذاری سؤالات دیگر برعکس می‌باشد. این آزمون توسط منصورى (۱۳۸۰) به صورت پایان‌نامه کارشناسی ارشد هنجاریابی شده ولی از قسمت دوم این آزمون به علت عدم همخوانی داستان‌های آن با فرهنگ ما استفاده نشده است. در اجرای مقدماتی این آزمون، از قسمت اول که شامل ۴۰ گویه بود استفاده شد که تعداد هفت گویه به علت همبستگی کم با نمره کل آزمون حذف شده‌اند. گویه‌هایی را که

برای اجرای نهایی در نظر گرفته شده، ۳۳ سؤال است. میزان همسانی آزمون ۳۳ سؤالی، در اجرای مقدماتی، به روش آلفای کرونباخ ۰/۸۵ به دست آمد. در این پژوهش به منظور بررسی همسانی درونی پرسشنامه از آلفای کرونباخ استفاده شد که مقدار آن برای مقیاس‌های خودآگاهی ۰/۷۵، خودتنظیمی ۰/۷۴، خودانگیختگی ۰/۷۶، همدلی ۰/۷۸، مهارت‌های اجتماعی ۰/۷۸ و کل مقیاس ۰/۷۸ به دست آمد.

یافته‌ها

بررسی ویژگی‌های جمعیت شناختی شرکت کنندگان نشان داد که از بین ۳۵۵ نفر شرکت کننده، ۱۴۱ نفر (۳۹/۷ درصد) ۱۶ سال، ۱۰۲ نفر (۲۷/۷ درصد) ۱۷ سال و ۱۰۰ نفر (۲۸/۲ درصد) ۱۸ سال داشتند. ۱۹۴ نفر (۵۴/۶ درصد) دختر و ۱۶۱ نفر (۴۵/۴ درصد) پسر بودند. همچنین، ۱۴۱ نفر (۳۹/۷ درصد) پایه دهم، ۱۰۲ نفر (۲۷/۷ درصد) یازدهم، ۱۰۰ نفر (۲۸/۲ درصد) دوازدهم مشغول به تحصیل بودند.

در جدول ۱، آماره‌های توصیفی متغیرهای پژوهش آورده شده است. همچنین، جهت بررسی نرمال بودن توزیع نمرات آزمون کجی و کشیدگی در هر متغیر ارائه شده است.

جدول ۱- آماره‌های توصیفی متغیرهای پژوهش و مؤلفه‌های آن‌ها

شاخص‌ها متغیر	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	حداقل نمره	حداکثر نمره	کجی	کشیدگی
اعتیاد به شبکه‌های مجازی	۳۵۵	۶۰/۷۷	۱۷/۰۲	۲۳	۱۰۵	۰/۱۲۴	-۰/۱۶۴
مهارت بازخورد	۳۵۵	۱۹/۷۱	۳/۶۳	۹	۳۰	۰/۰۰۴	۰/۵۱۴
مهارت شنود	۳۵۵	۱۷/۳۴	۳/۳۸	۶	۲۷	-۰/۰۸۵	۰/۲۸۴
مهارت کلامی	۳۵۵	۱۹/۷۷	۳/۹۵	۸	۳۰	-۰/۱۱۲	۰/۰۸۵
مهارت‌های ارتباطی	۳۵۵	۵۶/۸۲	۷/۷۴	۳۲	۸۲	۰/۰۳۹	۰/۶۹۴
تنهایی رمانتیک	۳۵۵	۱۱/۹۸	۵/۱۶	۴	۲۰	-۰/۰۹۲	-۱/۱۴۲
تنهایی خانوادگی	۳۵۵	۲۰/۱۶	۴/۵	۵	۲۵	-۱/۰۶۵	۰/۸۵۹
تنهایی اجتماعی	۳۵۵	۱۷/۸۷	۴/۷۸	۵	۲۵	-۰/۶۲۳	-۰/۱۱۴
احساس تنهایی کل	۳۵۵	۵۰/۰۲	۱۰/۱۲	۱۴	۷۰	-۰/۳۹۹	۰/۲۰۳
پردازش اطلاعات	۳۵۵	۲۸/۸۱	۵/۳۲	۱۴	۴۰	-۰/۲۳۴	-۰/۳۵۸
مهارت‌های اجتماعی	۳۵۵	۱۸/۶۴	۳/۴۳	۸	۳۰	۰/۰۳۷	۰/۳۴۵
آگاهی اجتماعی	۳۵۵	۲۰/۷۲	۳/۵۳	۱۱	۳۰	-۰/۲۲۸	۰/۱۰۲
هوش اجتماعی کل	۳۵۵	۶۸/۱۷	۸/۰۵	۴۸	۹۶	۰/۲۷۵	-۰/۰۵۳

پیش‌بینی اعتیاد به شبکه‌های مجازی بر اساس احساس تنهایی، مهارت‌های ارتباطی، هوش اجتماعی و هوش... / روستازاده و رضایی

خودآگاهی	۳۵۵	۲۳/۷۹	۳/۰۶	۱۵	۳۲	-۰/۰۳۱	۰/۱۵
خودتنظیمی	۳۵۵	۲۱/۵۵	۳/۷۲	۱۲	۳۱	-۰/۰۰۹	-۰/۴۶۴
خودانگیزگی	۳۵۵	۲۱/۱۸	۲/۹۴	۱۲	۳۰	-۰/۰۰۳	۰/۰۰۳
همدلی	۳۵۵	۱۹/۱	۳/۰۶	۹	۲۹	-۰/۰۳۵	۰/۴۳۳
مهارت‌های اجتماعی	۳۵۵	۱۳/۶۷	۲/۶۳	۵	۲۱	۰/۰۰۳	۰/۱۷۴
هوش هیجانی کل	۳۵۵	۹۹/۳	۷/۳۸	۸۰	۱۲۱	۰/۰۷۵	-۰/۲۵۸

با اعتیاد به شبکه‌های مجازی معنی‌دار است. ضریب همبستگی بین هوش هیجانی با اعتیاد به شبکه‌های مجازی برابر با (۰/۳۵) است. اما رابطه معنی‌داری بین هوش اجتماعی با اعتیاد به شبکه‌های مجازی به دست نیامد ($p < 0/05$).

در ادامه، نتایج تحلیل رگرسیون چندمتغیره جهت بررسی نقش احساس تنهایی، مهارت‌های ارتباطی، هوش اجتماعی و هوش هیجانی، در پیش‌بینی اعتیاد به شبکه‌های مجازی در دانش آموزان به روش گام‌به‌گام در جداول شماره ۳ و ۴ ارائه شده است. قبل از انجام تحلیل رگرسیون چندمتغیره باید از برقرار بودن مفروضات اصلی آن اطمینان حاصل نمود. همان‌طور که در جدول شماره ۳ مشاهده می‌شود، آماره VIF بین بازه بهینه پیش‌فرض ۱ تا ۵ ($VIF \leq 5$) قرار دارد که در حالت کلی عدم هم خطی بین متغیرهای مستقل در مدل‌های رگرسیونی پژوهش را نشان می‌دهد. همچنین مقدار آماره تلرانس بیش از ۰/۰۵ بوده و نزدیک به صفر نمی‌باشد که برای پذیرفتن عدم هم خطی مناسب می‌باشد. با توجه به اینکه مقدار آماره دوربین واتسون در بازه ۱/۵ و ۲/۵ قرار دارد. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت بین خطاها همبستگی وجود ندارد.

با توجه به نتایج جدول ۱، میزان کجی و کشیدگی در همه متغیرهای پژوهش $\pm 1/98$ است که نشان دهنده نرمال بودن داده‌ها در این متغیرها است.

در ادامه، نتایج آزمون همبستگی پیرسون جهت بررسی رابطه بین متغیرها در جدول شماره ۲ ارائه شده است.

جدول ۲- نتایج آزمون همبستگی پیرسون رابطه بین متغیرهای پژوهش

متغیرها	اعتیاد به شبکه‌های مجازی
	r
احساس تنهایی	-۰/۱۴
مهارت‌های ارتباطی	-۰/۱۸
هوش اجتماعی	-۰/۰۹
هوش هیجانی	۰/۳۵

با توجه به نتایج جدول ۲ رابطه بین احساس تنهایی با اعتیاد به شبکه‌های مجازی معنی‌دار است. ضریب همبستگی بین احساس تنهایی با اعتیاد به شبکه‌های مجازی برابر با (-۰/۱۴) است. رابطه بین مهارت‌های ارتباطی با اعتیاد به شبکه‌های مجازی معنی‌دار است. ضریب همبستگی بین مهارت‌های ارتباطی با اعتیاد به شبکه‌های مجازی برابر با (-۰/۱۸) است. رابطه بین هوش هیجانی

جدول ۳- ضریب همبستگی چندمتغیره و تحلیل واریانس برای پیش‌بینی اعتیاد به شبکه‌های مجازی از طریق احساس تنهایی، مهارت‌های ارتباطی، هوش

اجتماعی و هوش هیجانی

متغیرها شاخص	R	R ²	تغییر R ²	F تغییر	معنی‌داری	F	معنی‌داری	VIF	telorance
۱ هوش هیجانی	۰/۳۵	۰/۱۲	۰/۱۲	۵۱/۱۷	۰/۰۰۱	۵۱/۱۷	۰/۰۰۱	۱/۰۲	۰/۹۷
۲ مهارت‌های ارتباطی	۰/۳۸	۰/۱۵	۰/۰۲	۱۰/۰۲	۰/۰۰۲	۳۱/۲۵	۰/۰۰۱	۱/۰۱	۰/۹۸
۳ احساس تنهایی	۰/۴۰	۰/۱۶	۰/۰۱	۵/۶۸	۰/۰۱۸	۲۳/۰۰	۰/۰۰۱	۱/۰۳	۰/۹۶

متغیر ۰/۱۲ یا نزدیک به ۱۲/۷۰ درصد از اعتیاد به شبکه‌های مجازی را پیش‌بینی می‌کند. در مرحله دوم با اضافه شدن مهارت‌های ارتباطی، قدرت پیش‌بینی به ۰/۱۵ درصد می‌رسد؛ یعنی دو متغیر باهم ۱۵/۱۰ درصد از اعتیاد به شبکه‌های مجازی را

با توجه به جدول ۳ نتایج حاصل از تحلیل رگرسیون گام‌به‌گام نشان می‌دهد که هوش هیجانی، بیشترین قدرت در پیش‌بینی اعتیاد به شبکه‌های مجازی در دانش آموزان دارد. این

پیش‌بینی می‌کنند، سهم خالص مهارت‌های ارتباطی در پیش‌بینی اعتیاد به شبکه‌های مجازی ۲/۴۰ درصد است. در مرحله سوم با اضافه شدن احساس تنهایی، قدرت پیش‌بینی به ۰/۱۶ درصد می‌رسد؛ یعنی سه متغیر باهم ۱/۴۰ از اعتیاد به شبکه‌های مجازی را پیش‌بینی می‌کنند، سهم خالص احساس تنهایی در پیش‌بینی اعتیاد به شبکه‌های مجازی ۱/۴۰ درصد است.

جدول (۴) ضریب رگرسیون چندمتغیره به روش گام‌به‌گام برای پیش‌بینی اعتیاد به شبکه‌های مجازی از طریق احساس تنهایی، مهارت‌های ارتباطی، هوش

اجتماعی و هوش هیجانی

متغیر شاخص‌ها	B	SE _b	β	T	معنی‌داری
۱ عدد ثابت	-۲۰/۷۵	۱۱/۴۲	-	-۲/۸۲	۰/۰۰۴
هوش هیجانی	۰/۸۲۱	۰/۱۱	۰/۳۵	۷/۱۵	۰/۰۰۱
۲ عدد ثابت	-۲/۵۷	۱۲/۶۶	-	-۲/۲۰	۰/۰۰۲
هوش هیجانی	۰/۸۳	۰/۱۱	۰/۳۶	۷/۳۵	۰/۰۰۱
مهارت‌های ارتباطی	-۰/۳۴	۰/۱۰	-۰/۱۵	-۳/۱۶	۰/۰۰۱
۳ عدد ثابت	۹/۹۷	۱۳/۶۳	-	۳/۷۳	۰/۰۰۱
هوش هیجانی	۰/۷۹	۰/۱۱	۰/۳۴	۶/۹۴	۰/۰۰۱
مهارت‌های ارتباطی	-۰/۳۱	۰/۱۰	-۰/۱۴	-۲/۹۲	۰/۰۰۴
احساس تنهایی	-۰/۱۹	۰/۰۸	-۰/۱۱	-۲/۳۸	۰/۰۱۸

آموزان بر گرایش آن‌ها به استفاده از شبکه‌های مجازی تأثیرگذار هستند، هر چه فرد بیشتر احساس تنهایی کند و دچار انزوا شود، روابط حقیقی و بین‌فردی کمتری را تجربه کرده و بیشتر به شبکه‌های مجازی روی می‌آورد، همچنین دانش آموزانی که در برقراری مهارت‌های ارتباطی قوی هستند و در برقراری ارتباطات با دیگران مهارت دارند، کمتر در شبکه‌های مجازی وقت گذرانده و به دنبال دوست‌های مجازی می‌باشند و نیز هوش هیجانی افراد که به کنترل عواطف، احساسات و هیجانات در افراد برمی‌گردد نیز بر گرایش افراد به استفاده از شبکه‌های مجازی تأثیرگذار است، دانش آموزانی که بر هیجانات خود کنترل بالایی دارند می‌توانند در روابط بین فردی موفق بوده و ارتباط خوبی با دیگران برقرار کنند. در ادامه به توضیح، مقایسه و تبیین هریک از این نتایج در قالب فرضیات جداگانه پرداخته شد.

ابعاد احساس تنهایی (رمانتیک، خانوادگی و اجتماعی)، اعتیاد به شبکه‌های مجازی را در دانش آموزان پیش‌بینی می‌کنند. نتایج نشان داد، بین تنهایی خانوادگی با اعتیاد به شبکه‌های مجازی رابطه معناداری وجود دارد، به گونه‌ای که با بالا رفتن نمرات میزان تنهایی خانوادگی، اعتیاد به شبکه‌های مجازی کاهش می‌یابد یا

با توجه به نتایج جدول ۴ رابطه بین هوش هیجانی با اعتیاد به شبکه‌های مجازی مثبت و معنی‌دار است، درحالی‌که رابطه مهارت‌های ارتباطی و احساس تنهایی با اعتیاد به شبکه‌های مجازی منفی و معنی‌دار است. به عبارت دیگر با اضافه شدن یک واحد به هوش هیجانی، به میزان ۰/۳۴ به اعتیاد به شبکه‌های مجازی دانش آموزان افزوده می‌شود اما با اضافه شدن یک واحد به مهارت‌های ارتباطی و احساس تنهایی به ترتیب به میزان ۰/۱۴ و ۰/۱۱ واحد از اعتیاد به شبکه‌های مجازی دانش آموزان کاسته می‌شود.

بحث و نتیجه‌گیری

این پژوهش با هدف پیش‌بینی اعتیاد به شبکه‌های مجازی بر اساس احساس تنهایی، مهارت‌های ارتباطی، هوش اجتماعی و هوش هیجانی انجام شد. نتایج نشان داد، بین احساس تنهایی، مهارت‌های ارتباطی و هوش هیجانی با اعتیاد به شبکه‌های مجازی رابطه معناداری وجود دارد، اما بین هوش اجتماعی و اعتیاد به شبکه‌های مجازی رابطه معنی‌داری به دست نیامد. به عبارتی، احساس تنهایی، مهارت‌های ارتباطی و هوش هیجانی در دانش

می‌شود که فرد احساس کنند که دیگر توانایی لازم را برای برقراری ارتباط با دیگران را نداشته و نمی‌تواند از طریق آن‌ها به اطلاعات مورد نیاز خود دسترسی پیدا کند (پناهی قشه توتی و همکاران، ۱۳۹۷). همچنین دل (۲۰۱۱) معتقد است که اینترنت همانند تکنولوژی‌های دیگر سبب تنبلی جسمی شده و کم‌تحركی را تقویت می‌کند و تلاش برای برقراری روابط با دیگران را در دنیای واقعی کاهش می‌دهد؛ در نتیجه می‌تواند منجر به احساس تنهایی شود. استفاده بیش از حد از شبکه‌های مجازی، انسان‌ها را از جامعه و ارتباطات اجتماعی واقعی دور می‌کند و با حذف تعامل‌های اجتماعی و تسلط بر زندگی افراد می‌تواند موجبات احساس تنهایی را فراهم کند؛ بنابراین احساس تنهایی در جوانان باعث می‌شود که بیشتر زمان خود را در شبکه‌های مجازی سپری کنند و خلأهای ناشی از احساس تنهایی خود را با گشت‌وگذار در فضای مجازی و دوستان مجازی خود پر کرده و به استفاده اعتیاد گونه از شبکه‌های مجازی روی آورند.

ابعاد مهارت‌های ارتباطی (مهارت‌های؛ بازخورد، شنود و کلامی)، اعتیاد به شبکه‌های مجازی را در دانش آموزان پیش‌بینی می‌کنند. نتایج نشان داد بین مهارت‌های باز خود و مهارت‌های کلامی با اعتیاد به شبکه‌های مجازی رابطه معناداری وجود دارد، به‌گونه‌ای که با بالا رفتن میزان مهارت‌های باز خود و مهارت‌های کلامی، اعتیاد به شبکه‌های مجازی کاهش می‌یابد و بالعکس؛ اما بین بعد مهارت‌های شنود با اعتیاد به شبکه‌های مجازی رابطه معنی‌دار به دست نیامد. این یافته همسو با نتایج مطالعات گو و زانگ (۲۰۱۹)؛ گو و همکاران (۲۰۱۷)؛ کاماث و شارما (۲۰۱۷)؛ لی و همکاران (۲۰۱۶)؛ شهابی نژاد و همکاران (۱۳۹۳) و کریم زاده سورشجانی (۱۳۹۱)، است. در تبیین این یافته می‌توان گفت، مهارت‌های ارتباطی به رفتارهایی اطلاق می‌شود که شخص می‌تواند از آن طریق با دیگران به نحوی ارتباط برقرار کند که به بروز پاسخ‌های مثبت و پرهیز از پاسخ‌های منفی منتهی شود. مهارت‌های ارتباطی برای بیان افکار، ایده‌ها و احساسات ضروری بوده و یک شخص موفق در زمینه ارتباطات، به‌طور روشن صحبت می‌کند و کلمات و معانی آن‌ها را واضح ادا می‌کند. مهارت‌های ارتباطی این افراد ممکن است نامنظم و طولانی و یا استفاده بیش‌ازحد از کلمات باشد که منجر به شکست در

بالعکس. درواقع، به هر میزان دانش آموزان در محیط خانوادگی خود احساس تنهایی کنند، گرایش به اعتیاد به شبکه‌های مجازی در آن‌ها افزایش می‌یابد. رابطه بین تنهایی اجتماعی با اعتیاد به شبکه‌های مجازی مثبت و معنی‌دار بود؛ درحالی‌که رابطه تنهایی خانوادگی با اعتیاد به شبکه‌های مجازی منفی و معنی‌دار است. این یافته همسو با نتایج مطالعات سایمون و همکاران (۲۰۱۷)؛ پونز و همکاران (۲۰۱۶)؛ جین و پارک (۲۰۱۵)؛ آزوکی (۲۰۱۴)؛ اسکوتس و همکاران (۲۰۱۲)؛ سی‌هان و سی‌هان (۲۰۰۸)؛ پناهی قشه توتی و همکاران (۱۳۹۷)؛ جناآبادی (۱۳۹۵)؛ رنجبر و همکاران (۱۳۹۴)؛ شهابی نژاد و همکاران (۱۳۹۳)، است. در تبیین این یافته می‌توان گفت، استفاده از شبکه‌های مجازی به شکل اعتیاد گونه باعث گوشه‌گیری و احساس تنهایی در افراد می‌شود. احساس تنهایی با برخی ویژگی‌های روان‌شناختی مثل تکانشگری، پرخاشگری، درون‌گرایی، عزت‌نفس پایین، خجالت، شرم و اسناد بیرونی موفقیت‌ها مرتبط است (روتبرگر و همکاران، ۲۰۰۴). افرادی که تمایل بیشتری به ارسال پیام کوتاه دارند تا مکالمات تلفنی، احساس تنهایی بیشتری را گزارش می‌کنند. افرادی که به شبکه‌های مجازی اشتغال زیاد دارند انگیزه آنان برای تعامل با دیگران کمتر شده و زمان کمتری را صرف صحبت با خانواده می‌کنند، در نتیجه با تجربه استرس‌های بیشتر، احساس تنهایی بیشتری می‌کنند. همچنین، دانش آموزان به دلیل پر کردن خلأهای عاطفی و اجتناب از هیجانات منفی به سمت ارتباطاتی روی می‌آورند که چهره به چهره نیست و با امکاناتی که فن‌آوری اطلاعات و گوشی‌های تلفن همراه در اختیار آنان قرار می‌دهد، سعی می‌کنند این هیجانات منفی را کنترل کنند. این امر به‌نوبه خود باعث می‌شود که انگیزه آنان برای تعامل با دیگران کم شده و زمان کمتری را صرف صحبت با خانواده و نزدیکانشان کنند؛ در نتیجه گرایش به استفاده از شبکه‌های مجازی به‌صورت مفرط افزایش پیدا کرده و در درازمدت به سبب وابستگی شدید به آن‌ها به شبکه‌های مجازی می‌شود. استفاده از شبکه‌های مجازی این قابلیت را به آن‌ها می‌دهد که در هر کجا و هر زمان که بخواهند با دیگران ارتباط برقرار کرده و احساس کنند که نیازی به حضور فیزیکی آن‌ها در جامعه برای انجام امور مختلف ندارند. عدم حضور فعال فرد در خانواده و جامعه و کناره‌گیری و عدم قبول مسئولیت سبب

مشاجراتی که می‌توانند در هر فعالیت بشری شعله‌ور شود، خاتمه دهند. آن‌ها افرادی هستند که دیگران دوست دارند با آن‌ها باشند، زیرا از نظر عاطفی به دیگران نیرو می‌دهند. حالت‌های روحی خوبی در افراد به وجود می‌آورند و این فکر را در آن‌ها به وجود می‌آورند که اطراف فردی با این خصوصیات بودن چه سعادت است. در یک کلمه می‌توان گفت این افراد در نظر دیگران از محبوبیت بسیاری برخوردار هستند (آتابای، ۱۳۹۳). تحقیقات نشان داده‌اند افرادی که از هوش اجتماعی بالاتری برخوردارند می‌توانند با دیگران ارتباط قوی و مؤثری برقرار کنند (سبزی، ۲۰۱۲). از بین ابعاد هوش اجتماعی، آگاهی اجتماعی بیشترین قدرت را در پیش‌بینی اعتیاد به شبکه‌های مجازی دارد. آگاهی اجتماعی طیف گسترده‌ای است از اولین احساس ما درباره حالت درونی طرف مقابل و درک احساس و افکار او در موقعیت‌های پیچیده اجتماعی است. بالا بودن درک کردن افکار، احساسات و مقاصد دیگری، داشتن ابتکار عمل برای هماهنگ کردن فعالیت‌های عده‌ای از افراد، استعداد میانجی‌گری و استعداد همدردی و دلجویی از دیگران باعث می‌شود، فرد روابط اجتماعی قوی‌تری داشته باشد. لذا بالا بودن آگاهی اجتماعی در فرد باعث می‌شود کمتر در فضای مجازی ارتباط برقرار کند؛ زیرا روابط حقیقی با کیفیت‌تری را تجربه می‌کند.

ابعاد هوش هیجانی (خودآگاهی، خودتنظیمی، خوداندکیختگی، همدلی، مهارت‌های اجتماعی)، اعتیاد به شبکه‌های مجازی را در دانش آموزان پیش‌بینی می‌کنند. نتایج نشان داد بین ابعاد خودآگاهی، خودتنظیمی، همدلی و مهارت‌های اجتماعی با اعتیاد به شبکه‌های مجازی در دانش آموزان دوره دوم متوسطه رابطه معنی‌دار وجود دارد. بین خودآگاهی، خودتنظیمی، همدلی و مهارت‌های اجتماعی با اعتیاد به شبکه‌های مجازی رابطه معناداری وجود دارد. نتایج حاصل از تحلیل رگرسیون گام‌به‌گام نشان داد خودآگاهی از ابعاد هوش هیجانی، بیشترین قدرت در پیش‌بینی اعتیاد به شبکه‌های مجازی در دانش آموزان را دارد. رابطه بین خودآگاهی، خودتنظیمی و همدلی با اعتیاد به شبکه‌های مجازی مثبت و معنی‌دار است. این یافته همسو با نتایج مطالعات مولایی آتانی و آریا نفر (۱۳۹۵)؛ و امامی ریزی، برون (۱۳۹۵)؛ بهشتیان (۱۳۹۲)؛ اورزاک (۲۰۱۳) و کاپلان (۲۰۰۲)، است. در تبیین این

ارتباطات می‌شود. جای تعجب نیست که فیلسوف آلمانی کارل جاسپرز ادعا می‌کند که پیشرفت بشر مرهون ارتباط انسانی اوست. مهارت کلامی یکی از منابع نیرومند تقویت است. گفتار می‌تواند منبع بازخورد بوده و به دیدگاه‌های ما درباره خودمان اعتبار بخشد و عزت‌نفس و احساس ارزشمندی ما را افزایش داده و با تأثیر معکوسی داشته باشد. نتایج نشان داد هرچه میزان مهارت بازخورد و مهارت کلامی در دانش آموزان بالاتر اعتیاد به شبکه‌های مجازی در آن‌ها کاهش می‌یابد؛ زیرا مهارت بازخورد عبارتست از برگشت نتیجه پیام به فرستنده به‌طوری‌که فرستنده پیام از وضعیت ارسال پیام و دریافت آن آگاه گردد و مهارت کلامی عبارت است از گفتگو با افراد به‌صورت فردی یا گروهی و برگزاری نشست‌های مؤثر (گو وزانگ، ۲۰۱۹). در نتیجه هر چه این مهارت‌ها در فرد قوی‌تر باشد ارتباطات بهتری در روابط بین فردی خود دارد در نتیجه گرایش به سمت روابط مجازی و اعتیاد به شبکه‌های مجازی در وی کاهش می‌یابد.

ابعاد هوش اجتماعی (پردازش اطلاعات، مهارت‌های اجتماعی و آگاهی اجتماعی)، اعتیاد به شبکه‌های مجازی را در دانش آموزان پیش‌بینی می‌کنند. نتایج نشان داد، رابطه بین آگاهی اجتماعی با اعتیاد به شبکه‌های مجازی معنی‌دار است. به‌گونه‌ای که با بالا رفتن میزان آگاهی اجتماعی، اعتیاد به شبکه‌های مجازی کاهش می‌یابد و بالعکس؛ اما رابطه بین ابعاد پردازش اطلاعات و مهارت‌های اجتماعی با اعتیاد به شبکه‌های مجازی معنی‌دار نیست. نتایج حاصل از تحلیل رگرسیون گام‌به‌گام نشان می‌دهد از بین ابعاد هوش اجتماعی، آگاهی اجتماعی، بیشترین قدرت در پیش‌بینی اعتیاد به شبکه‌های مجازی در دانش آموزان را دارد. این یافته همسو با نتایج مطالعات اوداکی و کلیک (۲۰۱۳)؛ آلکام و فردرم (۲۰۱۱)؛ کانکایا و همکاران (۲۰۱۰)؛ تاجیک اسماعیلی و اردکانیان (۱۳۹۵)؛ مولایی و همکاران (۱۳۹۵) و امامی ریزی و همکاران (۱۳۹۵)، است. در تبیین این یافته می‌توان گفت، هوش اجتماعی هنری است که در سایه آن می‌توان با دیگران ارتباط برقرار کرد و در غم‌ها و شادی‌های آن‌ها شریک شد. کسانی که از نظر هوش اجتماعی قدرتمندند، می‌توانند کاملاً راحت با افراد ارتباط برقرار کنند و واکنش‌ها و احساسات آن‌ها را به‌سرعت دریابند، دیگران را رهبری و سازمان دهند و به

توجه بیشتر و گذراندن وقت با نوجوانان خود از ایجاد احساس تنهایی پیشگیری کنند و مهارت‌های اجتماعی و هوش اجتماعی آنان را بهبود بخشند.

یافته می‌توان گفت، دانش آموزانی که هوش هیجانی پایین‌تری دارند بیشتر جذب شبکه‌های اجتماعی مجازی می‌شوند؛ همچنین از آنجا که روند زندگی طبیعی کاربران شبکه‌های مجازی به دلیل صرف وقت زیادی از زندگی خود در این شبکه‌ها مختل می‌شود، می‌توان گفت که آن‌ها در خودآگاهی، خودتنظیمی، همدلی کردن با دیگران و مهارت‌های اجتماعی مشکل دارند. دانش آموزانی که هوش هیجانی پایینی دارند در آگاهی از خویشتن، توانایی خودنگری و تشخیص دادن احساس‌های خود به همان‌گونه که وجود دارد، جهت دادن و هدایت عواطف و هیجان‌ها به سمت وسوی هدف، به تأخیر انداختن خواسته‌ها، حساسیت نسبت به علائق و احساسات دیگران و تحمل دیدگاه‌های آن‌ها و بها دادن به تفاوت‌های موجود بین مردم در رابطه با احساسات خود نسبت به اشیا و امور ضعیف عمل می‌کنند. بنابراین برای این افراد استفاده از شبکه‌های مجازی راحت‌تر می‌باشد؛ زیرا در فضای مجازی می‌توانند نقابی داشته باشند که ضعف‌های آن‌ها را نشان ندهد. از این رو بیشتر به فضای مجازی روی می‌آورند. همچنین این افراد به دلیل اینکه فضاهای بیرونی برایشان ارضا کننده نیست تنها ابزاری که نیازهای آن‌ها را برآورده می‌کند، شبکه‌های مجازی است، امروزه استفاده از شبکه‌های مجازی نیاز به هوش هیجانی بالایی دارد.

مهمترین محدودیت پژوهش استفاده از ابزارهای خودگزارش دهی برای جمع‌آوری داده‌ها بود. در چنین ابزارهایی ممکن است افراد خویشتن‌نگری کافی نداشته و مسئولانه پاسخ ندهند. هر چند تلاش شد با بیان این نکته که در پرسشنامه‌ها جواب صحیح و غلط وجود ندارد و بهترین پاسخ، پاسخی است که گویای وضعیت واقعی آن‌ها باشد از آثار سوء این محدودیت کاست. محدودیت دیگر، محدود شدن جامعه پژوهش به دانش آموزان دوره دوم متوسطه شهر اصفهان است که قابلیت تعمیم‌دهی به دانش آموزان سایر مقاطع و مناطق جغرافیایی کشور را ندارد. در مجموع با توجه به نتایج پژوهش، پیشنهاد می‌شود رسانه‌ها و نهادهای آموزشی که نقش بسزایی در زمینه سطح آگاهی جوانان و خانواده‌ها بر عهده‌دارند با توجه به نتایج این پژوهش و پژوهش‌های مشابه، به آموزش فرهنگ استفاده درست از اینترنت و شبکه‌های مجازی را در دستور کار خود قرار دهند و خانواده‌ها با

منابع

- اعتصامی پور، راضیه. (۱۳۹۵). بررسی تأثیر شبکه‌های اجتماعی بر مهارت‌های ارتباطی و رضایت‌مندی زناشویی، دومین جنآبادی، حسین. (۱۳۹۵). تعیین ارتباط احساس تنهایی و حمایت همایش ملی سبک زندگی و خانواده پایدار، ۸-۱.
- اکرمی، حمیده و خسروآباد، راضیه. (۱۳۹۴). بررسی رابطه مهارت‌های ارتباطی با اعتیاد به اینترنت دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی سبزوار، دومین همایش علمی علوم تربیتی و روان‌شناسی آسیب‌های اجتماعی و فرهنگی ایران، قم، مرکز مطالعات و تحقیقات اسلامی سروش حکمت مرتضوی.
- امامی ریزی، کبری و برون، لیلا. (۱۳۹۵). رابطه بین اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی مجازی و هوش هیجانی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی. اولین کنفرانس ملی پژوهش‌های نوین در روان‌شناسی، مشاوره و علوم تربیتی، تهران.
- آتابای، آمنه. (۱۳۹۳). بررسی رابطه هوش اجتماعی و تنظیم هیجان با تعلل‌ورزی تحصیلی با توجه به میانجی‌گری برون-گرایی دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه شهر گنبدکاووس در سال ۹۲-۱۳۹۳. پایان‌نامه چاپ نشده کارشناسی ارشد. دانشگاه شهید مدنی آذربایجان.
- بهشتیان، سید محمد. (۱۳۹۲). رابطه بین مؤلفه‌های هوش هیجانی و اعتیاد به اینترنت در بین دانش‌آموزان دبیرستان‌های شهر تهران. فصلنامه جامعه پژوهی فرهنگی، ۴(۲)، ۱۹-۱.
- پاتو، مژگان؛ حقیقت، فرشته و حسن‌آبادی، حمیدرضا. (۱۳۹۱). بررسی نقش کیفیت ارتباط زوجین در پیش‌بینی احساس تنهایی. مشاوره و روان‌درمانی خانواده، ۳(۴)، ۵۶۵-۵۴۳.
- پناهی قشه توتی، زکیه؛ خسروی، زهره و فرح بیجاری، اعظم. (۱۳۹۷). رابطه بین احساس تنهایی و نوموفوبیا به‌واسطه‌گری بهزیستی معنوی درمیان دانشجویان دختر دانشگاه الزهرا (س). مطالعات روان‌شناختی، ۱۴(۴)، ۹۰-۷۳.
- تاجیک اسماعیلی، سمیه و اردکانیان، رضا. (۱۳۹۵). بررسی تأثیر علیزاده سامع، محمد. (۱۳۸۷). بررسی رابطه بین مهارت‌های ارتباطی میزان وابستگی به اینترنت بر مهارت‌های اجتماعی در دانش‌آموزان مدارس هوشمند و عادی. خانواده و پژوهش، ۲۷، ۲۶-۷.
- حاجه احمدی، معصومه؛ پولادی، شهناز و بحرینی مسعود. (۱۳۹۵). طراحی و روان‌سنجی پرسشنامه اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی مبتنی بر موبایل. روان پرستاری، ۴(۴)، ۴۲-۵۰.
- رضایی، اکبر. (۱۳۸۹). مقیاس هوش اجتماعی ترومسو: ساختار عاملی و پایایی نسخه فارسی مقیاس در جامعه دانشجویان. فصلنامه روان‌شناسی دانشگاه تبریز، ۵(۲۰)، ۸۷-۷۰.
- رنجبر، هادی؛ عرب، منصور؛ حاتمی زاده، مریم؛ شعبانی، فاطمه و نصری، ناهید. (۱۳۹۴). بررسی همبستگی بین استفاده مشکل‌زا از اینترنت با احساس تنهایی و رضایت از زندگی در بین مراجعه‌کنندگان به کافی‌نت‌های شهر کرمان. مجله پرستاری و مامایی، ۲۶(۹۳)، ۱۴-۴.
- شانازی، بهار. رضایی، محمود و گل محمدی، جمال. (۱۳۹۷). بررسی رابطه هوش هیجانی و تعهد سازمانی در میان کارکنان بانک تجارت. جهان‌نویز، ۱(۱)، ۲۹-۲۱.
- شهابی نژاد، زهرا؛ مهنی زاده، سمیه؛ شعاع کاظمی، مهرانگیز. (۱۳۹۳). مهارت‌های ارتباطی و احساس تنهایی در استفاده‌کنندگان از اینترنت. اولین همایش علمی پژوهشی علوم تربیتی و روان‌شناسی آسیب‌های اجتماعی و فرهنگی ایران.
- طباطبایی، زهرا؛ اوجی نژاد، احمدرضا و قلاتاش، عباس. (۱۳۹۴). رابطه هوش اجتماعی با مهارت‌های کارآفرینی و خلاقیت دانش‌آموزان هنرستان‌های شهر شیراز. رهیافتی نو در مدیریت آموزشی، ۱(۲۱)، ۸۵-۱۰۲.
- مدیران و روحیه دبیران دبیرستان‌های شهرستان مراغه. پایان‌نامه چاپ نشده کارشناسی ارشد. دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز.

- Guo and B. Zhang, E. (2019). Mining structural influence to analyze relationships in social network, *Physica A*, <https://doi.org/10.1016/j.physa.2019.02.005>.
- Guo, W. Zuo, T. (2017). Peng, Inference network building and movements prediction based on analysis of induced dependencies. *IET Software*, 11(1), 12-17.
- Gutiérrez-Puertasa, L., Verónica, V., Márquez-Hernández, L., Romão Pretoc, S., Granados-Gámez, G., Gutiérrez-Puertasa, V. & Aguilera-Manrique, G. (2019). Comparative study of nomophobia among Spanish and Portuguese nursing students. *Nurse Education in Practice Journal*, 34(9), 79-84.
- Ishii, K. (2017). Examining the adverse effects of mobile phone use among Japanese adolescents. *Keio Communication Review Journal*, 33(2), 66-83.
- Jin, B., & Park, N. (2015). Mobile voice communication and loneliness: Cell phone use and the social skills deficit hypothesis. *New Media & Society Journal*, 15(7), 1094-1111.
- Kamath, A. & Sharma, E. (2017). Detecting strong ties using network motifs, in: *International Conference on World Wide Web Companion*, 983-992.
- Kaplan, R.S. (2002). *Strategy Maps: Converting Intangible Assets into Tangible Outcomes*. Harvard Business School Press.
- Kuss, D.J., & Griffiths, M. D. (2017). Social networking sites and addiction: Ten lessons learned. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 14(3), 311-322.
- Li, B. Zhan, A. Li, Z. & Liu, F. (2016). Fast and accurate mining the community structure: integrating center locating and membership optimization, *IEEE Transactions on Knowledge and Data Engineering*, 28(9), 2349-2362.
- Mayer, J.D. & Salovey, P. (1993). What is Emotional Intelligence? Emotional development and emotional intelligence: Implications for educators. New York: Basic Books, 3-31.
- Odaci H and Kalkan M (2010) Problematic Internet use, loneliness and anxiety among young adult university students. *Computers & Education*. 55(3), 1091-1097.
- Ozgun, H. (2013). Analyzing the relationship between social networking addiction, interaction anxiousness and levels of loneliness of pre-کرم زاده سورشجانی، نازنین. (۱۳۹۱). بررسی رابطه بین وابستگی به اینترنت و مهارت‌های اجتماعی دانشجویان. *گامنامه پژوهشی دانشگاه پیام نور استان چهارمحال و بختیاری*، ۳(۴)، ۱۹-۲۰.
- کمال‌جو، علی؛ نریمانی، محمد؛ عطادخت، اکبر و ابوالقاسمی، عباس. (۱۳۹۵). مدل‌یابی علی تأثیرات هوش معنوی و اخلاقی بر روابط فرازناشویی با واسطه‌های شبکه‌های مجازی و رضایت زناشویی. *پژوهش‌های روان‌شناسی اجتماعی*، ۶(۲۴)، ۶۶-۵۴.
- مغنی زاده، زهرا و وفایی نجار، علی. (۱۳۹۵). بررسی رابطه بین سبک‌های دلبستگی با اعتیاد به اینترنت در دانشجویان. *اصول بهداشت روانی*، ۱۸(۴)، ۲۲۶-۲۲۰.
- مولایی آتانی، زهره و آریانفر، خلیل. (۱۳۹۵). بررسی رابطه اعتیاد به اینترنت و شبکه‌های اجتماعی با هوش هیجانی در بین دانشجویان. *کنفرانس بین‌المللی نوآوری و تحقیق در علوم انسانی و مطالعات فرهنگی اجتماعی ایران*، تهران.
- یحیایی ایله ای، احمد. (۱۳۸۸) مبانی روابط عمومی. موسسه کارگزار و روابط عمومی.
- Aljomaa, S. S., Qudah, M. F. A., Albursan, I. S., Bakhiet, S. F., & Abduljabbar, A. S. (2016). Smartphone addiction among university students in the light of some variables. *Computers in Human Behavior*, 61, 155-164.
- Azuki, T. (2014). Today's mobile phone users: current and emerging trends. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking Journal*, 12(2), 334-50.
- Cankaya, O.H, Karakus, M, Zulifa, D. (2010). The effect of mentoring roles displayed by teaching staff on emotional and social loneliness levels of teacher candidates, *Procedia social sciences*, 2207-2210.
- DiTommaso E, Brannen, C, Best L. A. (2004). Measurement and validity characteristics of the short version of the social and emotional loneliness scale for adults. *Educational and Psychological Measurement Journal*, 64(1), 99-119.
- Ghobadi M. (2016). [Maharathaye ertebari]. *Quarterly of Bank Meli Iran*; 85(150) , 9-16.

- personal forces on consumers' brand community engagement on Facebook. *Journal of Product & Brand Management*, 25(5), 1-45.
- Skues, J., Williams, B.L. & Wise, Y. (2012). The effects of personality traits, self-esteem, loneliness, and narcissism on Facebook use among university students. *Computers in Human Behavior*, 28(6), 2414-2419.
- Tang, C. S. K., & Koh, Y. Y. W. (2017). Online social networking addiction among college students in Singapore: Comorbidity with behavioral addiction and affective disorder. *Asian journal of psychiatry*, 25(9), 175-178.
- service teachers. *International Journal of Human Sciences*, 102, 667-690.
- Parks, P. J. (2011). *Online Social Networking*. ReferencePoint Press.
- Pepe, G. (2019, December 6). 33 Jaw-Dropping Instagram statistics. Retrived from <https://jumpermedia.co/powerful-instagram-stats>.
- Pontes, H., Caplan, S., & Griffiths, M. (2016). Psychometric validation of the generalized problematic internet use scale 2 in a portuguese sample. *Computers in Human Behavior Journal*, 63(4), 823-833.
- Simon, C., Brexendorf, T., Fassnacht, M. (2016). The impact of external social and internal

Quarterly Journal of Educational Psychology

Islamic Azad University Tonekabon Branch

Vol. 10, No. 4, Winter 2019, No 40

Journal of Educational
Psychology

Predicting Virtual Networks Addiction Based on Students' Feelings of Loneliness, Communication Skills, Social Intelligence, and Emotional Intelligence

Mahdokht Roostazadeh¹, Fatemeh Rezaei^{* 2}

1. M.A, Department of Psychology, Khomeini Shahr Branch, Islamic Azad University, Khomeini Shahr, Iran
2. Assistant Prof. Department of Psychology, Khomeini Shahr Branch, Islamic Azad University, Khomeini Shahr, Iran.

Abstract

The purpose of this study was to predict addiction to virtual networks based on feelings of loneliness, communication skills, social intelligence and emotional intelligence. The research method was descriptive-correlation. The statistical population of the study consisted of all high school students of Isfahan city in the academic year of 1979-1999 with a total number of about 36,000. 380 individuals (161 males and 194 females) were selected as the sample of the study using Morgan and Krejcie's table by multistage cluster sampling. In order to collect data from the EHQ Mobile Affiliate Questionnaires (1395), Dietomaso et al. (2004), Barton's Communication Skills (1990), Silva et al.'s Social Intelligence (2001), Emotional Intelligence Siberia Shering (1996) was used. Multivariate regression analysis was used to analyze the data. The results of data analysis showed that there is a positive and significant relationship between emotional intelligence and addiction to virtual networks and a negative relationship between communication skills and feelings of loneliness with addiction to virtual networks. Emotional intelligence has the greatest power to predict addiction to virtual networks. There was a positive relationship between social loneliness and addiction to virtual networks, while there was a negative relationship between family loneliness and feedback skills with addiction to virtual networks and a positive and significant relationship between self-awareness, self-regulation and empathy with addiction to virtual networks. Overall, feelings of loneliness, weak communication skills, social intelligence, and low emotional intelligence can increase students' addiction to virtual networks.

Key words: Addiction to virtual networks, loneliness, communication skills, social intelligence, emotional intelligence.
